

MALATYA-ARGUVAN BÖLGESİ SAHA ARAŞTIRMASI
VE ETNOMÜZİKOLOJİ AÇISINDAN ÖNEMİ

Murat BULGAN*

Özet

Avrupa’da felsefe fakültelerinde ve kültür bilimleri fakülteleri bünyelerinde yer almakta olan ancak Türkiye’de henüz arayış içerisinde olan etnomüzikoloji, gün geçtikçe bilim dünyası içerisinde daha önemli bir konuma gelmektedir. Bunun başlıca sebepleri ise, etnomüzikolojinin sosyoloji, antropoloji, tıp, psikoloji, kültür bilimleri gibi disiplinlerarası çalışmaya olanak tanınması, saha ve derleme çalışmalarının yapılabilmesidir. Derleme, etnik müzikleri açısından dünyanın zengin ülkeleri arasında yer alan Türkiye için daha fazla önem arz etmektedir. İşte bu nedenle Malatya/Arguvan bölgesinin folklorunun ve özellikle türkülerinin önemli bir konumda olması bir gerçektir. Kurt Reinhard ve eşi Ursula Reinhard 1968’de Sivas ve Malatya/Arguvan bölgesinde etnomüzikoloji çalışmaları yapmıştır. Ancak Arguvan’ın gün yüzüne çıkmamış değerlerini derlemek, tespit etmek ve bir araya getirmek ve sonuçta arşivleyip gelecek nesillere aktarmak yeterli olmamaktadır. Kültür bilimi ve halkbilimi açısından bunun yapılması bir zarurettir. Bu çalışmada araştırmacının önemi ve nasıl gerçekleştirileceği hususu ele alınmıştır.

Anahtar Sözcük: etnomüzikoloji, saha çalışması, Malatya-Arguvan, Türk halk müziği.

MALATYA- FIELDWORK IN ARGUVAN REGION AND ITS IMPORTANCE IN TERMS OF
ETNOMUSICOLOGY

Abstract

Ethnomusicology, which occupies a significant role in European faculties of philosophy and humanity, has been flourishing recently in Turkey. Because of being an interdisciplinary and multidisciplinary science such as sociology, anthropology, medicine, psychology and cultural studies, it has been gaining popularity. It allows and compels fieldwork and collection. Collection works occupy an indispensable place for Turkey, which ranks among the richest ones in terms of ethnic music. In this frame, Malatya/Arguvan district’s folklore and especially folksongs seem significant. Kurt Reinhard and his wife Ursula Reinhard studied ethnomusicology work of Sivas and Malatya/Arguvan region in 1968. However, previous endeavors do not suffice in the view of collecting unpublicized musical works of art in Arguvan and archiving them for the next. This paper explores the importance of such studies and the manner they are to be carried out.

Keywords: ethnomusicology, fieldwork, Malatya/Arguvan, Turkish Folk Music.

Giriş

İlk başlarda Avrupa müziği dışındaki müzikleri araştıran etnomüzikologlar “farklı/egzotik” ve özellikle tanımlanamayan müziksel olguları araştırdılar. Almanya’da Erich Moritz von Hornbostel, Carl Stumpf, Kuzey Amerika’da Jesse Walter Fewkes, Franz Boas, Alice Cunningham Fletcher, Fransa’da Andre Schaeffner, Hollanda’da Jaap Kunst, İngiltere’de Charles S. Myers, Güney Afrika’da Percival Robson Kirby gibi etnomüzikologların akademik anlamda 20. yüzyılın başlarından itibaren başlattıkları bu yeni disiplin, ilk dönemlerde ‘kültürel fenomenleri’ tanımlamak ile bilinçli veya bilinçsiz sebeplerden başlatılmıştır¹. En masum ve belki de en doğru yaklaşım, müzik çerçevesi içerisinde insanlığın kaynağını inmekti. Ortak ve ortak olmayan özelliklerden, şifrelenmiş kültür özelliklerine yaklaşmak, birçoğu için “egzotik” olanı aramak ve birçok soruya cevap aramaktı. Ancak, “kime göre” sorusu belirginleşmemişti. Hâlbuki bir topluma göre egzotik/farklı olan

* Yrd. Doç. Dr., İnönü Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Malatya, mbulgan@inonu.edu.tr

¹ Dieter Crieistensen: MGG. Bärenreiter Metzler: **Die Musik Geschichte und Gegenwart**. Enzyklopädie der Musik. Band 6, 1997. s.1259–1293.

başka bir toplum ve sosyal çevre için normal ve doğru olarak kabul görebilirdi. Alan Merriam'ın müziğin karşılaştırma-*comparative-* yolu ile anlaşılamayacağı tezi bunu açıklamaktadır². Bu teze göre; müziğin, o toplumun kendi kültürünün bir parçası olarak tanımlanması ve buna bağlı olarak da algılanabilmesi kavranabilmesi ile doğrudan orantılıdır. Bu manada, “evrensel müzik” terimi tartışılmaya başlanmış ve dünya müzikologları ve etnomüzikologları yeni kavramlar üretmeye çalışmışlardır. Bunlardan tanınmış olanı ise, “world music” kavramıdır ki buradaki asıl mana dünyada bulunan bütün müziklerin; ister Afrika’da bir kabile müziği, ister Asya’da Şaman müziği, ister Güney Amerika’da Latin müziği olsun hepsinin dünyanın değerleri kapsamına girmesi dünya müziği olarak kabul edilir.

Bu olgu Türkiye’de birçok bilim adamını bu alana sürüklemiştir. Birçok uygarlığa ev sahipliği yapmış ve daha birçok sırrı şifrelenmiş haliyle içinde bulunduran Anadolu toprakları keşif hususunda daha bakir denecek düzeydedir. Truva kazıları arkeologlar için ne anlam taşıyorsa bütün Anadolu, müzik hususunda da aynı değeri taşımaktadır. Bu anlamda Alman müzikolog Kurt Reinhard, M.Ö. 8-9. yüzyılda Antik Yunan’da yaşamış destanları *İlyada* ve *Odysseia* ile tüm dünyaya Anadolu topraklarından yayılan İyonyalı kör ozan Homer’i/ yine 3000 yıl sonra gözleri kör olan ama dünyayı ve onun gerçeklerini net bir bakış ile algılayan Aşık Veysel’e benzetmiştir³. Reinhard, burada Anadolu topraklarının ne denli zengin olduğuna işaret etmektedir. Bela Bartok, Anadolu’nun mutlaka araştırılması gereken bölgeler arasında olduğunu 1936’daki Ahmet Adnan Saygun ve diğer arkadaşları ile yapmış olduğu çalışmalar ile ortaya koymuştur⁴. Cumhuriyet sonrası yapılan derleme çalışmaları sadece küçük bir başlangıçtır. Reinhard’ın şu sözleri bu yaklaşımı güçlendirmektedir “*bir köyden diğer köye giderken karşınıza başka bir ses sistemi çıkmaktadır*”. Reinhard’ların bu sözleri Türkiye’nin müzik anlamında kaynak niteliğinde olduğunu göstermektedir. Dünyada etnomüzikoloji açısından isim yapmış Kurt ve eşi Ursula Reinhard, Türkiye’yi tam anlamıyla ikinci yurt olarak kabul etmiş ve Anadolu’yu adım adım araştırmıştır. Doğu Anadolu bölgesi araştırma alanlarında önemli bir yere sahip olmuştur. Özellikle “*Sänger und Poeten mit der Laute*” adlı eserlerinde Malatya ve Arguvan bölgesi köylerinde 1968–1970 yılları arasında araştırma yaptıklarını resimler ve araştırmalarıyla belgelemiştir. Alman bilim adamlarının bundan 40 yıl evvel dönemin son teknolojisiyle kayıt yapmış olmaları, etnomüzikoloji açısından saha araştırmaları yürütmüş olmaları, bilim dünyası açısından önemli bir husustur⁵. Ancak, bu konuda Türk etnomüzikolojisinin bu bölgelere daha ayak basmamış olması bir o kadar düşündürücü ve saha çalışmasının henüz Türkiye’de gelişmemiş olmasının da ispatıdır.

Gözlemler

Halk müziği, toplumların varlıklarını müzikal dilde yansıtan önemli unsurlardandır. Bu önemli olgu sadece bağlı olduğu sosyal yapının tarihsel sürecini yansıtmıyla yetinmez o aynı zamanda topluma “yön verir”. Bu olgunun özellikle de Orta Asya Türk geleneğinde ozanlar ve ozanlık geleneğinde dominant olduğunu görmekteyiz. Ozanlar, topluma yön veren nitelikte insanlar olmuş ve sosyal dinamizmi sürekli tetikleyip başını çekmişlerdir. Binlerce yıllık bu gelenek, günümüz Anadolu topraklarında Alevi-Bektaşî kültürünün hâkim

² Alan P. Merriam, : **Ethnomusicology, discussion and definition of the field**. Ethnomusicology 4, 1960.

³ Kurt Reinhard: **Musik der Türkei. Band 2: Die Volksmusik**. Internationale Institut für vergleichende Musikstudien. Heinrichshofen, 1984.

⁴ Bela Bartok: **Küçük Asya’dan Türk Halk Musikisi**, (çev. Bülent Aksoy), Pan Yayınları. 1991.

⁵ Ursula Reinhard, ve Pinoto Tiago: **Sänger und Poeten mit der Laute: Türkische Asik und Ozan**.: Reimer Verlag. Berlin, 1989.

olduğu Malatya Arguvan bölgesinde de gözlenmektedir. Malatya ili sınırları içerisinde bulunan eski adı ile Tahir bucağı olarak bilinen ve Malatya iline 60 km. uzaklıkta bir mesafede bulunan Arguvan 1037 km² lik bir yüzölçümüne sahip olmakla beraber 46 köyü sınırları içerisinde bulundurmaktadır. 2000 yılı nüfus sayımı rakamlarına göre toplam nüfusu 10.594'tür. Ancak 1980 yılı nüfus sayımlarına bakıldığında ise 20 yıllık süre içerisinde nüfusta yarı yarıya bir azalma gözlenmektedir. Okuma oranı %98 gibi bir rakamdır ki, bu Arguvan halkının eğitime çok önem verdiği bir işarettir. Türk halk müziği kültürüne ve literatürüne "Arguvan ağzı" olarak girmiş Arguvan müzik kültürü kendisine has bir söyleyişe ve üsluba sahiptir. Bölge halkının söylemi ile "amanı bol" uzun hava olarak adlandırılan Arguvan uzun havalarında sevgi ve hasretlik temaları yoğun olarak işlenmiştir. Bunun dışında özellikle Alevi-Bektaşî müziğine önemli bir ağırlık verilmiştir. Bunlarda mersiye, semah, duvaz-ı imam formlar ağırlıklıdır. Alevi dedelerinin yoğun olduğu bölgede müzikal icra Aleviler için kutsal sayılan bağlama ve bağlama ailesi ile gerçekleştirilmektedir. Arguvan'ın özelliklerinden başka birisi ise halk müziği için kaynak bölge olmasıdır. Türkiye'de halk müziğiyle uğraşan sanatçıların hemen hemen tümü bir şekilde Arguvan türküleri/havaları ile yakından veya uzaktan karşılaşmıştır. Kaynak nitelikte olan Arguvan, büyük şehirlere göçün başlaması ile muhtemelen tarihinin en sıkıntılı dönemini yaşamaktadır. Göçün başlaması ile ortaya çıkan sıkıntının önemini anlayan Alman müzikolog Erich Moritz Hornbostel, 1930 yılında Endonezya'da saha araştırması yapmakta olan Hollandalı meslektaşî Jaap Kunst'a göndermiş olduğu mektupta "Kapılar kapanmadan önce kurtarın kurtarabildiğiniz kadar..." şeklindeki ifade ile belirtmiştir. Bu aynı zamanda bizlerin bu hususta ne kadar geç kaldığımızı gözler önüne sermektedir. Bu ve buna benzer durumlar, kültürel değerleri acil bir araştırma planı ile -derleme, tespit, arşivleme- şeklinde koruma altına almamız gerekliliğini göstermektedir.

Öneriler

'Kaynak Bölge' olan Arguvan'da saha çalışmaları ile üniversitelerin etnomüzikoloji ve buna yakın disiplinlerinin bir araya gelerek oluşturacağı araştırma ekiplerinin çalışmaya başlaması gerekmektedir. Saha çalışması çerçevesinde derleme, tespit işlerinin başlatılması gerekmektedir. Bu ekipte çalışacak kişilerin halk müziğinden anlayan kişiler olması en temel unsurdur. Söz konusu değerlendirme, kültürel ve müziksel kalsifikasyon için hayati önem taşımaktadır. Etnomüzikolojinin genel prensibi karşılaştırma yaparak görsel bir yaklaşım ile olguları tanımlamaktan geçmiyor, genel eğilim müziği içinde bulunduğu kültürel yapısı içinde değerlendirmekten geçiyor ki bu ifade çok büyük bir anlam taşımaktadır. Örneğin Alevi-Bektaşî kültüründe bağlamanın konumunu bilmeyen biri, Arguvan kültüründe önemli bir yere sahip olan bağlamayı doğru sınıflandıramaz, onu sadece bir çalgı aleti olarak tanımlar ve bu da bilimsel anlamda yanlış sonuçlar çıkarır. Bu çalışmada disiplinler arası çalışmanın doğru olacağı düşünülmektedir. Tarihçi, sosyolog, psikolog ve müzikologların ortaklaşa yürütebileceği bir çalışma etnomüzikoloji açısından en doğru sonuçları verecektir. Geniş kayıt cihazları -görsel/kamera, ses kayıt- ile sahaya inilmesi gereklidir. Müziği sadece notaya almak yeterli değildir icracının duruşu, hareketleri, tarzı, giyimi, fiziki yapısı, psikolojik durumunun görsel anlamda kayıt altına alınması çok önemlidir. Bunların yanında birlikte yapılan ve dinlenen müziğin sosyal dokudaki yansımaları; psikolojik tepkileri, tavırları önemli bir husustur. Bu ayrıntılar müziğin kendisi kadar önemlidir. Çalışma süresi, sahanın büyüklüğü ve kültürel malzemenin yoğunluğu göz önünde bulundurularak belirlenmelidir. Yılın her mevsiminde sahada bulunulması hayati önem taşımaktadır, her mevsimin kendisine göre yaşam biçimi ve buna paralel olarak müzik türleri vardır. Alevi köylerinde "görgü cemleri"nin genelde kış

aylarında yapılması mevsimsel farklılık için en güzel örnektir. Bu anlamda genelde Arguvan'da son dönemlerde sıkça yapılan "Türkü Şölenleri"ne katılmak ve onun sosyo-kültürel ve ekonomik yansımalarını gözlemlemek şarttır. Çalışmayı yürütecek araştırma ekibinin mutlaka bölgeyi önceden tanınması (masa/ön çalışma yapması) gerekli ve bunların yanında yerel halkı iyi tanıyan insanlar ile (muhtar vb.) çalışması gerekmektedir. Bu, ekibe her yönden avantaj sağlayacak ve her şeyden önce zaman kazandıracaktır.

Sonuç

Malatya Arguvan bölgesi saha araştırması, halk müziğine önemli kazançlar getirmenin yanında, bölgenin sosyal dokusunu iyi tanımlayarak birçok açık kalmış soruya cevap bulunmasını sağlayacaktır. Kültürlerin hızlı bir şekilde değiştiği/erozyona uğradığı ve hatta yok olduğu şu dönemlerde bu çalışmanın önemi daha iyi anlaşılmaktadır. Arguvan'ın halk müziği için önemli bir yere sahip olması, halk müziği ve folkloru açısından ayrı bir anlam taşımaktadır. Almanların 1960-70'lerde bu bölgede yapmış oldukları çalışmalar bu bölgenin ne denli önemli olduğunu göstermektedir. Alınacak sonuçlar, Adıyaman, Sivas, Kahramanmaraş gibi civar bölgelere yansıtılarak araştırma alanı genişletilebilir ve ortak kültürel dokuya bilimsel zemin oluşturulabilir. Bu, bölgede henüz yeni kurulmuş üniversitelere de önemli araştırma ve geliştirme fırsatları doğuracaktır.

KAYNAKÇA

- Bartok, B: **Küçük Asya'dan Türk Halk Musikisi**, (çev. Bülent Aksoy), Pan Yayınları. 1991.
- Brenner, K, ve Staehelin, M: **Die Musikinstrumentensammlung des Musikwissenschaftlichen Seminars der Georg-August-Universität Göttingen– Bestand, Geschichte, Bedeutung**. Göttingen, 2000.
- Emnalar, A: **Tüm Yönleriyle Türk Halk Müziği ve Nazariyatı**. Ege Üniversitesi Basımevi, 1998, s.26.
- Graf, W: **Die Vergleichende Musikwissenschaft In Österreich Seit 1896.- Yearbook Of The International Folk Music Council/15**. 1974.
- Hornbostel, E. M: **Die Probleme der Vergleichenden Musikwissenschaft**. Zeitschrift der Internationalen Musikgesellschaft, 1905.
- Kokorz, G: **AUSGEWÄHLTE ASPEKTE ZUR GESCHICHTE DER MUSIKETHNOLOGIE**. erschienen in: *newsletter MODERNE*. Zeitschrift des Spezialforschungsprojekts *Moderne– Wien und Zentraleuropa um 1900*, 4. Jg., H. 1 Graz, 2001, s: 12–19.
- Merriam, A: **Ethnomusicology, discussion and definition of the field**. Ethnomusicology 4, 1960.
- Merriam, A: **Definitions of „Comparative Musicology“and „Ethnomusicology“: an Historical-Theoretical Perspective**. In: Ethnomusicology, 21/2, 1977, s.189–204.
- GG. Bärenreiter Metzler: **Die Musik Geschichte und Gegenwart**. Enzyklopädie der Musik. Band 6, 1997. s.1259–1293.
- Reinhard, K: **Grundlagen und Ergebnisse der Erforschung türkischer Musik**, in: AML 44., 1972, s.266-280.

- Reinhard, K: **Musik der Türkei. Band 2:** Die Volksmusik. Internationale Institut für vergleichende Musikstudien. Heinrichshofen, 1984.
- Reinhard, U. ve P. Tiago: **Sänger und Poeten mit der Laute: Türkische Asik und Ozan.:** Reimer Verlag. Berlin, 1989.
- Simon, A: **Das Berliner Phonogramm-Archiv 1900–2000.** Sammlungen der traditionellen Musik der Welt/ The Berlin Phonogramm-Archiv 1900–2000. Collection of Traditional Music of the World. VWB-Verlag für Wissenschaft und Bildung. Berlin, 2000.